

مطالعه بومی سازی مدیریت دانش در سازمان های دولتی براساس آموزه های دین اسلام و فرهنگ ایران

حسن موفق! غلامرضا هاشم زاده خوراسگانی*، اسفندیار دشمن زیاری^۳

تاریخ دریافت: ۹۷/۵/۲۸ صص ۲۱۴-۱۹۳ تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۲/۲۳

چکیده

هدف از اجرای تحقیق حاضر، مطالعه بومی سازی مدیریت دانش براساس ارزش ها و آموزه های دین اسلام و فرهنگ ایران و ارائه مدل مدیریت دانش ایرانی اسلامی برای سازمان های دولتی بود. هر جامعه ای نیازمند به مجموعه دانشی است که متناسب با حافظه تاریخی، فرهنگی و به طور کلی، سازگار با محیط زندگی آن باشد. با وجود مطالعات فراوانی که در حوزه مدیریت دانش انجام گرفته است تعداد بسیار کمی از تحقیقات به مدیریت دانش با رویکرد ایرانی و اسلامی پرداخته اند و تحقیق جامع و معتبری در این خصوص مشاهده نشد. این تحقیق براساس نوع داده کیفی، براساس نقش محقق مستقل از فرایند تحقیق بوده و روش تحقیق به لحاظ کیفی نظریه پردازی داده بنیاد بود. در این تحقیق جامعه آماری وجود نداشت و مصاحبه اختصاصی از طریق نمونه گیری هدفمند با هفده نفر خبره، تا رسیدن به اشباع داده ها صورت گرفت. تحلیل داده ها براساس کدگذاری باز، محوری و گزینشی انجام شد. در نتیجه گیری تحقیق براساس تحلیل داده های جمع آوری شده و پس از فرآیند کدگذاری متن مصاحبه ها ۲۳۵ کد نهایی، ۸۰ مفهوم نهایی و ۲۹ مقوله (فرهنگ سازی، دانش کاوی، آینده پژوهی، تفکر سازی، مرجعیت علمی، دانایی مبتنی بر معنویت و غیره) شناسایی گردید. مقوله محوری این تحقیق مفهوم مدیریت دانش ایرانی اسلامی بود که در نهایت پس از کدگذاری انتخابی داده های جمع آوری شده مدل نهایی مدیریت دانش ایرانی اسلامی ارائه شد.

واژه های کلیدی: دانش، مدیریت دانش، مدیریت دانش ایرانی اسلامی.

^۱ گروه مدیریت فن آوری اطلاعات، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

^۲ گروه مدیریت صنعتی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

*نویسنده مسئول: Gh_hashemzadeh@azad.ac.ir

^۳ گروه مدیریت بازرگانی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

مقدمه

مدیریت دانش بیشتر بر روی فعالیت‌های شناسایی، کسب، خلق، ذخیره‌کردن، تسهیم و کاربرد دانش به وسیله افراد و گروه‌ها در سازمان تأکید دارد (Sun, 2010: p507). در این ارتباط ون^۱ (Wen, 2009: p363)، مدیریت دانش را مجموعه‌ای از رویه‌ها برای خلق، اکتساب، تسهیم و کاربرد دانش برای ارتقاء عملکرد سازمانی تعریف می‌کند. داوونپورت^۲ معتقد است: مدیریت دانش تلاش برای کشف دارایی نهفته در ذهن افراد و تبدیل این گنج پنهان به دارایی سازمانی است به طوری که مجموعه وسیعی از افرادی که در تصمیم‌گیری‌های سازمان دخیل هستند به این ثروت دسترسی داشته و بتوانند از آن استفاده کنند (Davenport, 1998: p16). مدیریت به طور روزافزونی تبدیل به مدیریت دانش می‌شود. به این معنی که ما نه خود افراد، بلکه دانش آنان را مدیریت می‌کنیم (Abzari & et al, 2016: p20). بررسی مفاهیم و رده‌بندی‌های موجود در زمینه مدیریت دانش نشان می‌دهد که طیف متنوعی از نظرات و دیدگاه‌ها در این حوزه وجود دارد، انتخاب ابزارها و مدل‌های مناسب جهت پیاده‌سازی مدیریت دانش یکی از ملاحظات مدیریتی در استفاده هر چه سودمندتر از دانش‌های آشکار و پنهان در سازمان‌هاست (Rezaei Kalantari & Mohammadsalehi, 2016). بنابراین با مطرح شدن عنصر دانش و دانایی به عنوان اصلی‌ترین منبع و سرمایه سازمان‌ها و اهمیت یافتن کارکنان دانشی، دریچه‌ای نو در اداره امور و مدیریت سازمان‌ها گشوده شده است (Holthouse, 2010). بر این اساس، نحوه دریافت و جریان اطلاعات، سازماندهی اطلاعات و کاربرد علمی دانش در فعالیت‌های روزانه سازمان‌ها و تربیت و آموزش کارکنان دانشی از جمله ضرورت‌هایی است که زمینه را برای تولید دانش، ذخیره دانش و کاربرد دانش (مدیریت دانش) فراهم می‌سازد (Yoguel, 2003). تا کنون صاحب نظران مختلف مدل‌هایی را در زمینه فرآیند مدیریت دانش ارائه داده‌اند که بیشتر آن‌ها از نظر محتوایی مشابه یکدیگرند، اما دارای واژه‌ها و فازهایی با ترتیب متفاوت هستند. نکته‌ای که تقریباً در تمامی این مدل‌ها به چشم می‌خورد تأکید بر استفاده و به کارگیری دانش است و دیگر مراحل به مثابه مقدمه‌ای در ایجاد بسترهای لازم و مناسب برای بکارگیری دانش هستند. از این‌رو در اجرای مدیریت دانش در سازمان باید همواره این جهت‌گیری‌ها لحاظ شود (Hatami, Safaei & Gholami, 2016: p3). از نظر اسلام انسان‌ها در هر حرکت و هر کاری نیاز به دانش و آگاهی دارند و تمام اعتقادات، اخلاق و اعمال انسان‌ها

^۱ Wen

^۲ Davenport

ایران

باید مبنای علمی داشته باشد (Tavallaei, 2012). در بومی‌سازی مدیریت دانش لازم است مدل آن براساس آموزه‌های دین اسلام و فرهنگ ایران باشد چون مدل‌های کشورهای غربی با ساختار فرهنگی، دینی و با پارادایم فکری‌ایی که در جامعه ما حاکم هست همسانی ندارد. بنابراین مدیریت دانش را بهتر است به صورت ایرانی‌اسلامی که با فرهنگمان، مذهب و دینمان همسانی و هماهنگی دارد مطرح کنیم. هدف نهایی از مدیریت دانش ایرانی اسلامی، ایجاد جامعه دانشی اسلامی و اجرای ارزش‌ها و معانی اسلام در زندگی است. باید مبادله دانش بین نسل‌ها استمرار یابد و پس از آن تولید دانش معاصر براساس مقتضیات زمان و بر مبنای پایه‌ها و مبانی اصول اسلامی صورت گیرد تا از طریق مدیریت مستمر دانش اسلامی، اجرا و بهره‌وری آن مستدام شود. به منظور موثر بودن دانش در فرآیند مدیریت دانش سازمان‌ها و بر اساس تقسیم‌بندی دانش در منابع اسلامی به دانش‌های سودمند و غیرسودمند، در تحقیق حاضر سعی بر آن است تا با ارائه مدل مناسب، دانش‌های سودمند به اشتراک‌گذاری و استفاده شود و از اشاعه دانش‌های غیرسودمند جلوگیری شود.

تمدن اسلامی، به لحاظ نظری، تمدنی مبتنی بر دانش، بویژه دانش عملی است. در واقع هنگامی که به سلسله مراتب ارزش‌ها در جامعه اسلامی می‌نگریم، دانش بی‌هیچ رقیب و منازعی در مقام نخست نشسته است. حکومت اسلامی در ساحت نظر و اندیشه، حکومت دانش و دانشمندان به منظور استنباط و اجرای درست احکام دین در جامعه است. بنابراین علم و دانش شرط اساسی در تمدن اسلامی است که مذاهب مختلف اسلامی بر آن اجماع و اتفاق نظر دارند (Firahi, 2013: p90). هیچ مکتبی به اندازه اسلام برای دانش، معرفت و آگاهی ارزش قائل نیست و هیچ دینی مانند دین مبین اسلام انسان‌ها را از خطر جهل بر حذر نداشته است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرمایند: "دانش، اساس همه ارزش‌ها و جهل (نادانی و ناآگاهی)، ریشه همه انحرافات و مفاسد فردی و اجتماعی است." بررسی دقیق موارد کاربرد واژه دانش و معرفت در منابع اسلامی نشان می‌دهد که دانش به طور کلی دارای دو مفهوم است: یکی را حقیقت و اصل دانش می‌نامیم، و دیگری را ظاهر و فرع آن. از نظر اسلام، دانش، حقیقت و جوهری دارد و ظاهر و پوسته‌ای (Tavallaei, 2012). در عصر کنونی بسیاری از فیلسوفان علم بر این امر تاکید دارند که هر جامعه‌ای نیازمند به مجموعه دانشی است که متناسب با حافظه تاریخی، فرهنگی و به طور کلی، سازگار با محیط زندگی آن جامعه باشد. براین اساس جهان شمول بودن بسیاری از تئوری‌ها زیر سوال رفته است. در این میان کشورهای اسلامی مخصوصاً ایران با داشتن فلسفه زندگی خاص و فرهنگ متفاوت با دیگر کشورها، به تئوری‌های خاص خود نیاز دارند. به همین صورت جوامع اسلامی نیز در حوزه مدیریت جامعه به طور اعم و مدیریت سازمان‌ها به طور اخص نیازمند تئوری‌های بومی

اسلامی متناسب با مبانی علوم دینی هستند (Danaeifard & Moemeni, 2009: p80). در حوزه مدیریت دانش مدل‌های مختلفی ارائه شده است ولی بسیاری از آن‌ها با مبانی علوم دینی و با فرهنگ ایران سنخیت چندانی ندارد. عدم کاربرد آن‌ها در عمل شکاف میان تئوری و عمل را در اذهان متبادر کرده است. از این‌رو آنچه به نظر می‌رسد متناسب نبودن مدیریت دانش با فرهنگ و ارزش‌های ایرانی اسلامی است. با وجود مطالعات فراوانی که در حوزه مدیریت دانش انجام گرفته است، متأسفانه فقدان مطالعه‌ای جامع در این خصوص مشهود است و همین امر پژوهشگران را برآن داشت تا با استفاده از روش کیفی به مطالعه و بررسی در حوزه مورد اشاره بپردازند.

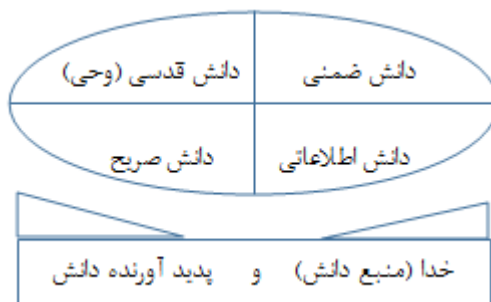
با توجه به موارد ذکر شده که نشانگر اهمیت مدیریت دانش است باید گفت استقرار مدیریت دانش در سازمان‌های دولتی بدون داشتن یک مدل بومی امری بیهوده و ناکارآمد خواهد بود. تاکنون تحقیقات مدونی به منظور ارائه و توسعه مدل مدیریت دانش در این حوزه صورت نپذیرفته و نوآوری این تحقیق در ارائه مدل مدیریت دانش در سازمان‌های دولتی براساس آموزه‌های دین اسلام و فرهنگ ایران است. بنابراین سوال تحقیق حاضر، به شرح زیر است:

سؤال اصلی: مدل مناسب مدیریت دانش بر مبنای آموزه‌های دین اسلام و فرهنگ ایران برای سازمان‌های دولتی چگونه است؟

پیشینه پژوهش

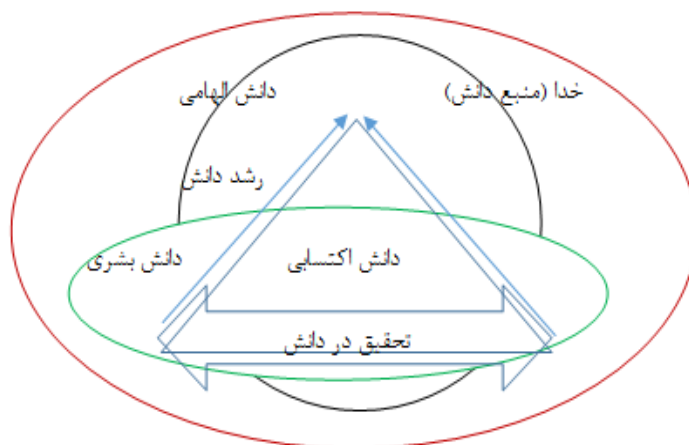
در زمینه مدیریت دانش اسلامی و از منظر اهل سنت آثاری هست که در آنها منابع مورد استناد، معدودی از آیات قرآن و یکی دو نقل از رسول اکرم (ص) بوده است. اخوان و خادم‌الحسینی در مقاله‌ای با عنوان "تبیین مدیریت دانش از دیدگاه اسلام" تحقیق کیفی با رویکرد پژوهش فرایند چرخه‌ای تحلیل انجام داده‌اند. نتایج کلی از مطالعات حاکی از همخوانی مدیریت دانش با مفاهیم و اصول اسلام است تا حدی که می‌توان مفاهیم و پایه‌های مدیریت دانش را با استناد به قرآن، سنت و سیره معصومین (ع) و سایر منابع دانش اسلامی بازشناسایی و تعریف کرده و گسترش و توسعه داد و در راستای مدیریت دانش اسلامی مورد استفاده قرار داد. این تحقیق نخستین بار به بررسی تطبیقی مدیریت دانش و

مدیریت دانش اسلامی بر پایه احادیث و تبیین رابطه قرآن و علم به ویژه دانش روز از دیدگاه منابع شیعی پرداخته است (Akhavan & Khademolhoseini, 2014: p124). در شکل (۱) می‌توان دیدگاه اسلامی را در خصوص مفاهیم و روابط بین اقسام دانش تشریح کرد. این تقسیم‌بندی به نوعی تقسیم‌بندی معرفت‌شناختی دانش است. شکل نشان دهنده تصور کلی در خصوص دانش و معرفت است. هر دانشی از دانش‌ها پدید آورنده و حامی دارد و گوناگونی دانش و معرفت به شکل‌های زیر، محصول احوال و اسباب آن هاست:

شکل ۱- روابط بین دانش و معرفت در دیدگاه کلی (Muhammadulbakir, 2011)

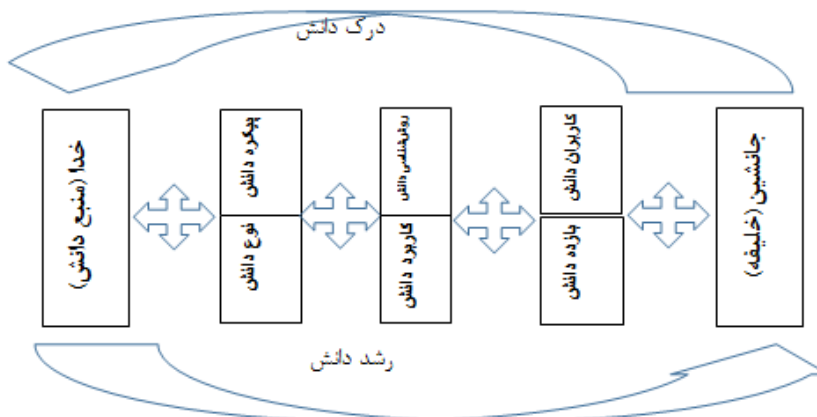
در شکل (۲) می‌توان به درک بهتری از مفاهیم اسلامی دانش رسید.

شکل ۲- دیدگاه فراگیر و مفهومی اسلام به دانش و معرفت (Al-Attas, 1980)

به باور مسلمانان دانش از خدا منشاء می‌گیرد و او آن را به شیوه‌های مختلف نظیر وحی، ادراک حسی، استدلال، شهود (مشاهده و استنتاج) به انسان منتقل می‌کند. اصل علم، هدیه خدا به بشر از طریق کانال‌های متعدد مانند وحی به پیامبران و گوش و چشم و قلب به عنوان ابزار کسب معرفت است؛ لذا بر فرد مسلمان است که در راه دانش، فراگیری و آموزش آن به دیگران در راستای شناخت و ادای واجبات تکلیفی دینیش بکوشد اما برای ادای آن‌ها به شناخت و اجتهاد در آن تکالیف و اوامر الهی نیاز دارد. این نوع از مدیریت دانش از درک و مفاهیم اسلامی شکل می‌گیرد که توضیح آن از طریق الگوی کارکردی مدیریت دانش اسلامی ممکن است.

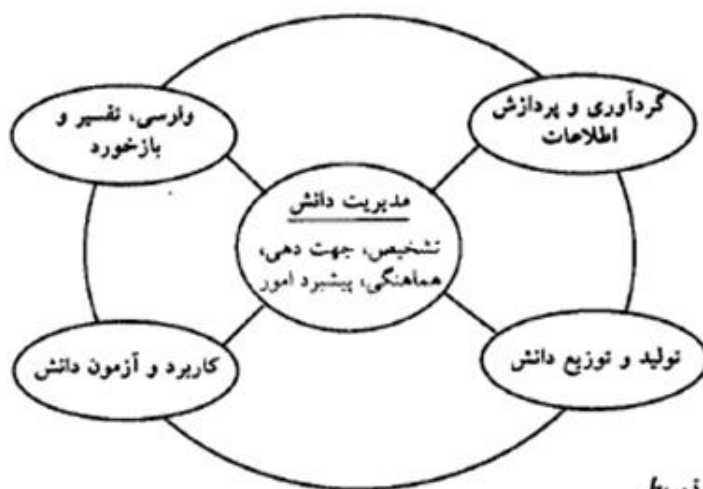
در این الگو دانش قرین با انسانیت در نظر گرفته شده است، یعنی انسان وظیفه دارد دانش خود را مطابق با نیازها، ضروریات و تواناییهایش، توسعه دهد. این رویکرد، روشی مستقیم در جستجوی منبع دانش (خدا) برگرفته از اجتهاد متخصصان، خبرگان و اجماع سازنده در روشنای تفسیر قرآن است. بازده و خروجی این فرآیند باید به اندازه کافی ارزشمند و متقاعد کننده باشد تا جذب کننده اذهان منطقی و متفکر به گونه‌ای باشد که ارزش‌های خود را بشناسند و آن‌ها را قدر نهند و عملاً برای رسیدن به افزایش اثربخشی محصولات و دستاوردهای دانش به کار بندند تا در نهایت جانشین (خلیفه) خدا گردند.

شکل ۳- اثر درک اسلامی از علم و دانش در مدیریت دانش (Muhammadulbakir, 2011)

ترک‌زاده در مقاله‌ای با عنوان "روش پژوهش فرایند چرخه‌ای تحلیل، روشی برای گردآوری، تحلیل و استنتاج از داده‌های کیفی پر بعد در مسیر توسعه دانش مدیریت

اسلامی " الگوی کارکردی از توسعه دانش مدیریت اسلامی ارائه داده‌اند، که مدیریت دانش در مرکز چرخ توسعه دانش مدیریت اسلامی قرار دارد و نقش‌های تشخیص، جهت‌دهی، هماهنگی و پیشبرد امور را ایفا می‌کند.

زمینه محیطی ذریعه

شکل ۴- الگوی کارکردی توسعه دانش مدیریت اسلامی (Torkzadeh, 2010: p106)

رضائی‌کلانتری و صالحی در مقاله‌ای با عنوان "نقش مدیریت دانش در سازمان‌های امروزی" (Rezaei Kalantari & Salehi, 2016)، به بررسی مدیریت دانش در سازمان پرداخته و مدل‌های مدیریت دانش از جمله مدل‌های طبقه‌بندی دانش (مدل نوناکا و تاکویوچی، مدل بویسوت^۱، مدل لاستری^۲، مدل‌های سرمایه فکری (مدل شرکت اسکاندیا)^۳، مدل‌های ساختار اجتماعی (مدل دامرست)^۴، مدل‌های مفهومی چند مرحله‌ای (مدل لی و کیم)^۵، مدل‌های پیاده‌سازی نظام مدیریت دانش (مدل شبکه‌ای و مخزنی)^۶، مدل مفهومی نظام مدیریت دانش، و مدل مرجع مدیریت دانش را بررسی کرده و عنوان کردند

^۱. Boisot

^۲. Lustrì

^۳. Skandia

^۴. Damerest

^۵. Lee & Kim

^۶. Network And Repository

توصیف این مدل‌ها می‌تواند در پژوهش ساختاری و کارکردی سازمانی مدیریت دانش مورد استفاده قرار گیرد.

موسوی و سیفی در مقاله‌ای با عنوان "مروری بر مفاهیم و مدل‌های مدیریت دانش" (Mosavi & Seifi, 2015)، به بررسی مدل‌های مدیریت دانش از دو نظر دیدگاهی و فرآیندی پرداخته و عنوان کردند که برخی از این مدل‌ها به طور متمرکز فعالیت‌های مدیریت دانش مانند خلق یا انتقال دانش را مورد مطالعه قرار می‌دهد و برخی دیگر چرخه مدیریت دانش را مورد توجه قرار داده و فعالیت‌های مختلف مرتبط با دانش در آن گنجانیده شده است.

عبدالله و دیگران (Abdullah & et al, 2008) پژوهشی با عنوان "مطالعه تجربی در مورد پیاده‌سازی سیستم مدیریت دانش در مؤسسات آموزش عالی دولتی" در کشور مالزی انجام داده‌اند. پژوهش به صورت پیمایشی و با توزیع پرسشنامه در شش دانشگاه دولتی منطقه کلانگ والی مالزی صورت گرفت. تحلیل نتایج حاصل نشان داد که پیاده‌سازی سیستم مدیریت دانش در مؤسسات آموزش عالی دولتی مالزی، پذیرفته شده است. هرچند هنوز فرهنگ اشتراک دانش در این مؤسسات در سطح مطلوب قرار ندارد. وضعیت ساختار سازمانی نیز در مؤسسات آموزش عالی دولتی منطقه کلانگ والی مالزی برای پیاده‌سازی این سامانه مناسب نبود. ولی نتایج در خصوص وضعیت آمادگی فن‌آوری اطلاعات برای پیاده سازی مدیریت دانش در مؤسسات آموزش عالی یاد شده حاکی از آمادگی مناسب این زیرساخت است.

دالکر تلاش خوبی برای مقایسه و تلفیق مدل‌های ارائه شده برای چرخه‌های مدیریت دانش در شرکت‌ها و سازمان‌ها انجام داده است و براساس مطالعه و مقایسه رویکردهای قبلی، فرایند مدیریت دانش یکپارچه را شامل مراحل زیر مطرح کرده است:

"خلق، کسب و متنی‌سازی دانش - تسهیم، توزیع و دسترسی دانش - درک، کاربرد و به‌روزرسانی دانش"

در منابع اسلامی نیز، برای مدیریت دانش فرایندی بیان شده است که می‌توان آن را از آیات و روایات به دست آورد. در منابع اسلامی آمده است: مردی خدمت رسول خدا آمد و گفت: یا رسول الله دانش چیست؟ فرمود: سکوت کردن. گفت: سپس چه؟ فرمود: گوش فرادادن. گفت: سپس چه؟ فرمود: حفظ کردن. گفت: سپس چه؟ فرمود: به آن عمل کردن. گفت: سپس چه ای رسول خدا؟ فرمود: انتشار دادن (Manteghi & Akbari, 2014).

روش پژوهش

روش تحقیق حاضر کیفی با رویکرد استقرایی و راهبرد نظریه‌پردازی داده‌بنیاد است. نظریه‌های استخراج شده از این روش می‌توانند ضمن توضیح دادن و تبیین کردن، چارچوب عملیاتی کردن را هم ارائه داده و کاربردپذیر باشند. این روش از نظر پارادایمی و نظری بر اصول پارادایم تفسیرگرایی اجتماعی استوار است و فرض می‌گیرد که انسان‌ها عامل‌های هدف‌مندی هستند که نقش فعالی در تفسیر کردن و پاسخ‌گویی به مساله ایفا می‌کنند (Arshadi & et al, 2016: p55). نظریه‌پردازی داده‌بنیاد از دسته روش‌های پژوهش استقرایی است که ریشه در واقعیت داشته و توضیحات حوادث را به همان گونه‌ای شرح می‌دهد که رخ داده است (Pirannejad & Gholipor, 2014: p23). در این تحقیق جامعه آماری وجود ندارد و برای انجام تحقیق با هفده نفر از خبرگان سراسر ایران در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ مصاحبه اختصاصی صورت گرفت. مصاحبه‌ها براساس یک سناریو و به صورت نیمه‌ساخت‌یافته دنبال شد که همزمان با جمع‌آوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل آن‌ها انجام می‌گردید. با رسیدن به مرحله اشباع فرآیند جمع‌آوری داده‌ها پایان گرفت. برای محاسبه پایایی مصاحبه‌های انجام گرفته از پایایی بازآزمون و روش توافق درون‌موضوعی دو کدگذار (ارزیاب) استفاده شد. هم‌چنین برای افزایش تاثیرپذیری داده‌های مصاحبه از دو روش کنترل اعضاء و بهره‌مندی از ناظران خارجی استفاده شد که از جمله روش‌ها و معیارهای اعتبارسنجی پژوهش‌های کیفی هستند. در روش نخست طی دوره پژوهش یافته‌ها در اختیار مشارکت‌کنندگان قرار گرفت و از جانب ایشان کنترل و ارزیابی شد. در روش دوم نیز مفاهیم استخراج شده با دو نفر از استادان صاحب نظر و رویکرد انتقادی مورد ارزیابی قرار گرفت تا اطمینان حاصل شود که موارد استخراج شده، به درستی بیانگر نظریه‌های مطرح شده مشارکت‌کنندگان است. در مصاحبه با خبرگان جامعه آماری وجود نداشت و از خبرگانی با دارا بودن شرایط زیر و روش انتخاب هدف‌مند و گلوله‌برفی استفاده شد:

- ۱) خبرگان در حوزه مدیریت دارای کتاب، مقاله و سابقه آموزش بودند.
- ۲) خبرگان در حوزه مدیریت اسلامی صاحب نظر بوده و آشنا با حوزه مدیریت دانش بودند.

۳) خبرگان دینی که در حوزه علوم اسلامی صاحب نظر بوده و آشنایی لازم و کافی با مدیریت دانش را داشتند.

۴) دارا بودن مدرک تحصیلی دکتری در حوزه مرتبط.

۵) انجام طرحهای پژوهشی در حوزه مرتبط یا نزدیک با عنوان تحقیق.
 ۶) داشتن علاقمندی به مشارکت در مصاحبه و لزوم بررسی، مطالعه و تفکر مشارکت کننده در خصوص سوالات طرح مصاحبه قبل از شروع جلسه مصاحبه.

یافته‌های پژوهش

به منظور پاسخ دادن به سوال اصلی تحقیق (مدل مناسب مدیریت دانش بر مبنای آموزه‌های دین اسلام و فرهنگ ایران برای سازمان‌های دولتی چگونه است؟)، تحلیل داده‌ها بلافاصله پس از جمع‌آوری داده‌ها شروع شد. جمع‌آوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل آن‌ها معمولاً به طور همزمان انجام می‌گیرد. تحلیل داده‌های کیفی مستلزم سازماندهی اطلاعات و تحلیل داده‌هاست و روند متوالی دارد که به توصیف و تفسیر دقیق پدیده منتهی می‌شود (Mazlomi & Hashemi, 2015: p230). تجزیه و تحلیل داده‌ها به منظور بررسی درستی یا نادرستی فرضیه‌ها در هر نوع پژوهش اهمیت خاصی دارد. تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها در سه مرحله کدگذاری انجام شد. براین اساس ابتدا متغیرها با کدگذاری باز شناسایی شدند. مرحله دوم کدگذاری با عنوان کدگذاری محوری، براساس تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای مستمر روی متن مصاحبه‌ها و ارتباط بین کدهای اولیه انجام شد. در پایان این مرحله در کدگذاری محوری و از تلفیق کدهای مرتبط، مفاهیم شکل گرفتند. سپس در مرحله سوم، کدگذاری انتخابی به صورت تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای انجام گرفت و مقوله‌ها از ترکیب مفاهیم مرحله قبل ایجاد شدند.

در نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، دو گرایش برای تحلیل داده‌ها وجود دارد. برخی از پژوهشگران به تحلیل جزء به جزء آمی‌پردازند. یعنی متون و داده‌ها را خط به خط و کلمه به کلمه مورد تحلیل قرار می‌دهند. برخی نیز به دلیل وقت‌گیر بودن این روش تنها نکات و مضامین کلیدی را کدگذاری می‌کنند. (Danaeifard, 2006)، در این تحقیق از روش دوم استفاده شد. داده‌های جمع‌آوری شده طی فرآیند مصاحبه به روش کدگذاری سه مرحله‌ای استراوس و کوربین (کدگذاری باز^۱؛ کدگذاری محوری^۲ و کدگذاری انتخابی^۳) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت (Strauss & Corbin, 1998). در فرایندگذاری ابتدا نکات کلیدی متن مصاحبه‌ها استخراج شد سپس در سه مرحله کدبندی گردید و کدهایی اولیه، کدهای ثانویه

^۱ Micro-Analysis Coding

^۲ Open Coding

^۳ Axial Coding

^۴ Selection Coding

و کدهای نهایی حاصل شد. براساس تحلیل داده‌ها و از ترکیب کدهای استخراج شده در مجموع ۲۳۵ کد نهایی بدون تکرار استخراج شد که از ترکیب این تعداد ۸۰ مفهوم نهایی و ۲۹ مقوله (طبقه) شکل گرفت که در فرآیند کدگذاری انتخابی الگوی نهایی را ایجاد کردند. با توجه به ماهیت داده‌های مصاحبه و به منظور دقت بیشتر در فرآیند کدگذاری، فرآیند تجزیه و تحلیل کیفی داده‌های مصاحبه، به صورت دستی طی مراحل زیر انجام شد که در جدول‌های بعدی آمده است:

۱. استخراج نکات کلیدی متن مصاحبه‌ها و کدهای اولیه به تفکیک هر سوال مصاحبه
۲. استخراج کدهای ثانویه و کدهای نهایی با تکرار به تفکیک هر سوال مصاحبه
۳. استخراج کدهای نهایی بدون تکرار و استخراج مفاهیم اولیه و مفاهیم نهایی
۴. استخراج مقوله‌ها (طبقه‌ها) براساس مفاهیم نهایی به دست آمده
۵. ارائه مدل مدیریت دانش ایرانی اسلامی.

جدول ۱- بخشی از نتایج کدگذاری باز^۱

ردیف	کدهای نهایی بدون تکرار	مفاهیم اولیه	مفاهیم نهایی
۱	اهمیت توجه به اقتضات و شرایط سازمان	وضعیت موجود مدیریت دانش در سازمان	وضعیت موجود مدیریت دانش
۲	همخوانی ویژگی‌های سازمان‌های دولتی با مدیریت دانش		
۳	اهمیت شناسایی منابع لازم جهت کسب دانش	تاکید اسلام بر کسب دانش از منابع معتبر بدون محدودیت زمانی و مکانی	اکتساب دانش مورد نیاز
۴	اهمیت توجه به کسب دانش در اسلام		
۵	تاکید اسلام بر کسب دانش از منابع معتبر در هر زمان و هر مکان		
۶	لزوم وجود متولی مدیریت دانش در سازمان	ضرورت مدیر ارشد دانش و کاربران دانشی در سازمان (متولی‌سازی مدیریت دانش)	ضرورت مدیر ارشد دانش
۷	تاثیر کاربران دانش		
۸	اهمیت کار گروهی و کار تیمی	فراهم‌سازی شرایط کار	فضای کار مشارکتی
۹	ایجاد فضای همدلی و همکاری	مشارکتی و کار تیمی	
۱۰	لزوم کار مشارکتی و تیمی و جمع‌گرایی در سازمان‌های دولتی	(زیرساخت‌سازی مدیریت دانش)	
۱۱	فراهم‌سازی شرایط کارگروهی		

۱. در مجموع ۲۳۵ کد نهایی بدون تکرار استخراج شد، که ۳۰ مورد در جدول (۱) ذکر شده است.

		۱۲	تاکید بر عدم تمرکز و تفویض اختیار در آموزه‌های اسلامی
طراحی ساختار مدیریت دانش ایرانی اسلامی	ضرورت طراحی ساختار مدیریت دانش در بدو تشکیل سازمان (ساختارسازی مدیریت دانش)	۱۳	لزوم طراحی ساختار مدیریت دانش
		۱۴	تاثیر ساختار سازمان
		۱۵	همخوانی ساختار سازمان‌های دولتی با مدیریت دانش
		۱۶	سازگاری ساختار سازمان با فرایند مدیریت دانش
آثار و سوابق ایرانی اسلامی	استفاده از آثار و سوابق ایرانی اسلامی در زمینه مدیریت دانش	۱۷	لزوم استفاده از سوابق و آثار ایران
		۱۸	اهمیت آشنایی با وضعیت موجود و گذشته دانش در ایران
		۱۹	لزوم شناخت دانش ایرانی اسلامی با مطالعه و مقایسه
		۲۰	تاثیر آثار و سوابق ایران
		۲۱	مدیریت مناسب دانش در گذشته
		۲۲	تاثیر اشعار شعرای قدیم و معاصر
ثبت و نگهداری دانش و تجربه	تاکید اسلام بر ضرورت ثبت و حفظ دانش و تجربه در سازمان	۲۳	لزوم ثبت و حفظ دانش و تجربه
		۲۴	تاثیر وجود حافظه سازمانی
		۲۵	تاکید اسلام بر عدم فراموشی دانش
		۲۶	ثبت دانش و تجربه توسط دانشمندان ایرانی
حفظ ارزش دانش، دانشجو و دانشمند	تاکید اسلام بر ارزشمند بودن دانش، دانشجو و دانشمند	۲۷	تاکید اسلام بر منطق و استدلال
		۲۸	اساس قوانین و احکام اسلام بر پایه دانش
		۲۹	جایگاه و ارزش بالای دانش، دانشمند و دانشجو در دین اسلام
تقوا و تعهد درونی	ضرورت ایمان، تقوا و تعهد در مدیریت دانش ایرانی اسلامی	۳۰	ایمان، تقوا و تعهد مکمل دانش اسلامی

جدول ۲- نتایج کدگذاری محوری

ردیف	مفاهیم نهایی	طبقه‌ها (مقوله‌ها)
۱	توجه به آموزه‌های دین اسلام	آموزه‌های اسلامی
۲	توجه به آموزه‌های تمدن و فرهنگ ایران	آموزه‌های ایرانی

	فرهنگ‌سازی	فرهنگ‌سازی مدیریت دانش	۳
		نهادینه‌سازی مدیریت دانش	۴
		هویت و حمیت ملی	۵
	مدیریت جهادی	انگیزه و تلاش	۶
		همت و اراده	۷
		تقوا و تعهد درونی	۸
		توکل به خدا	۹
	حمایت و پشتیبانی مدیران عالی	درک و اعتماد مدیران	۱۰
		حمایت و پشتیبانی مدیران	۱۱
		حمایت از دانش‌گران	۱۲
		ضرورت مدیر ارشد دانش	۱۳
	ضرورت بومی‌سازی مدیریت دانش	بومی‌سازی دانش خصوصی	۱۴
		متفاوت بودن محتوای دانش	۱۵
		بومی‌سازی مدیریت دانش	۱۶
		موانع پیاده‌سازی مدیریت دانش	۱۷
	فراهم‌سازی شرایط و اقتضانات مدیریت دانش	آموزش همگانی مدیریت دانش	۱۸
		روابط بهینه مولفه‌ها	۱۹
		ضرورت حکمت	۲۰
		ایجاد سیستم پاداش مناسب	۲۱
		ضرورت تخصیص بودجه	۲۲
		فضای کار مشارکتی	۲۳
		منابع انسانی (شخصیت افراد و ...)	۲۴
	فضائل اخلاقی جامعه ایران	۲۵	
		فضائل اخلاقی جامعه ایرانی شامل: حکمت، شجاعت، عفت، عدالت، خداپرستی	

ادامه جدول ۲- نتایج کدگذاری محوری

ردیف	مفاهیم نهایی	طبقه‌ها (مقوله‌ها)
۲۶	استفاده از آموزه‌های دین اسلام و فرهنگ ایران در توسعه مدیریت دانش	مدیریت دانش ایرانی‌اسلامی
		مقوله محوری

		استفاده از وحی در توسعه دانش	۲۷
		استناد به منابع اندیشمندان ایرانی اسلامی	۲۸
		شناخت تاریخ، تمدن، فرهنگ و دانشمندان ایرانی و اسلامی	۲۹
		کاربردی ساختن آموزه‌های ایرانی و اسلامی	۳۰
		آثار و سوابق ایرانی اسلامی	۳۱
راهبردها (فرایند و استراتژی‌ها / کنش‌ها و تعاملات)	دانش کاوی	دانش مفید و سودمند	۳۲
		پرهیز از دانش غیر سودمند (جهل)	۳۳
		ضرورت فراموشی سازمانی	۳۴
		حذف دانش غیر سودمند (حذف دانش زائد)	۳۵
	ساختار سازی مدیریت دانش ایرانی اسلامی	تاثیرپذیری ساختار از عامل و متاثر شدن عامل از ساختار	۳۶
		طراحی ساختار مدیریت دانش ایرانی اسلامی	۳۷
		ضرورت پیاده‌سازی مدیریت دانش متناسب با آموزه‌های دین اسلام و فرهنگ ایران	۳۸
	فرایند سازی مدیریت دانش ایرانی اسلامی	چرخه مدیریت دانش ایرانی اسلامی (سکوت کردن، کسب و نگهداری، به کار بستن و انتشار دانش)	۳۹
	بستر حاکم	برتری رقابتی	رقابت بین سازمان‌ها
بحث و گفتمان علمی و تبادل دانش			۴۱
آینده پژوهی		پژوهش و توسعه	۴۲
		ضرورت آینده پژوهی	۴۳
طرح‌های راهبردی		برنامه ریزی	۴۴
		اهداف راهبردی	۴۵
		استراتژی سازمان	۴۶
		اسناد بالادستی	۴۷
بستر سازی فن آوری اطلاعات و ارتباطات		فن آوری اطلاعات و ارتباطات	۴۸
		نقش تحریم در بکارگیری فن آوری به روز	۴۹
	مدیریت اطلاعات	۵۰	

ادامه جدول ۲ - نتایج کدگذاری محوری

ردیف	مفاهیم نهایی	طبقه‌ها (مقوله‌ها)	بستر حاکم
۵۱	عوامل فنی	عوامل برون سازمانی	بستر حاکم
۵۲	عوامل اجتماعی		
۵۳	عوامل کلان ملی		

	استراتژی‌های مدیریت دانش	شناسایی فرصت‌ها، محدودیت‌ها، ضعف‌ها و قوت‌ها	۵۴
		وضعیت موجود مدیریت دانش	۵۵
شرایط مداخله‌گر	جهان‌بینی ایرانی اسلامی	جهان‌بینی ایرانی اسلامی	۵۶
		ثبت و نگهداری دانش و تجربه	۵۷
	کسب، خلق و حفظ دانش و تجربه علمی کاربردی	حفظ ارزش دانش، دانشجو و دانشمند	۵۸
		استفاده از دانش و تجربه داخلی	۵۹
		اکتساب تجربه عملی مورد نیاز از نظام‌های کاری	۶۰
		استفاده از تجربه جهانی	۶۱
		نیازسنجی مدیریت دانش	۶۲
	سکوت کردن و نیازسنجی دانش	مشخص نمودن شبکه نیازها و شبکه مسائل	۶۳
		اکتساب دانش مورد نیاز	۶۴
	بکار بستن و کاربردی ساختن دانش	تولید دانش مورد نیاز	۶۵
		انتشار دانش و تجربه	۶۶
	بذل و انتشار دانش و تجربه آشکار و پنهان	پرهیز از خست دانش	۶۷
		اهمیت دانش پنهان	۶۸
		ارتقای دانش	۶۹
	به‌روزرسانی و توسعه دانش	عدم محدودیت زمانی، مکانی و ابعادی دانش در اسلام	۷۰
		تقویت تفکر و مهارت حل مساله	۷۱
	نتایج / پیامدها	تفکرسازی	ایجاد تفکر سیستمی
قرب الهی و رضایت خداوند			۷۳
دانایی مبتنی بر معنویت		ایجاد و تقویت حس حضور خداوند	۷۴
		دریافت پاداش معنوی در کنار پاداش مادی	۷۵
		عدالت‌جویی	۷۶
شایسته‌سالاری		شایسته‌سالاری	۷۷
		اقتصاد دانش‌محور	۷۸
شبکه‌سازی دانش		جامعه دانش‌محور	۷۹
		مرجعیت علمی	رسیدن به برتری علمی

نتیجه کدگذاری انتخابی: هدف نظریه‌پردازی داده‌بنیاد تولید نظریه است نه توصیف صرف پدیده. برای تبدیل داده‌ها به نظریه، مفاهیم و مقوله‌های تولید شده به طور منظم به یکدیگر مربوط می‌شوند. در مرحله کدگذاری انتخابی، با ایجاد ارتباط بین گروه‌ها، آن‌ها را یکپارچه ساخته و مدل نهایی براساس شکل (۵) به دست آمد.

شکل ۵- مدل مدیریت دانش ایرانی اسلامی

بحث و نتیجه‌گیری

هدف تحقیق حاضر مطالعه بومی‌سازی مدیریت دانش براساس ارزش‌ها و آموزه‌های دین اسلام و فرهنگ ایران و ارائه مدل مدیریت دانش ایرانی اسلامی برای سازمان‌های دولتی بود. مهم‌ترین گام در راهبرد نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، ترسیم روایت یا خط داستان تحقیق است. داستان فقط نقل قولی توصیفی در مورد پدیده اصلی تحت مطالعه است و خط داستان

مفهوم‌سازی این داستان است (Danaeifard, Alvani & Azar, 2005: p148). داستان این تحقیق به نحوی موجز و کوتاه و براساس تشریح و تفسیر مفاهیم و برخی از نظرات بیان شده مشارکت کنندگان در مصاحبه به این قرار است:

۱. مدیریت دانش ایرانی اسلامی

چرخه مدیریت دانش اغلب به مراحل ۳ تا ۸ فرآیندی تقسیم می‌شود. دالکر تلاش خوبی برای مقایسه و تلفیق مدل‌های ارائه شده برای چرخه‌های مدیریت دانش در شرکت‌ها و سازمان‌ها انجام داده است و براساس مطالعه و مقایسه رویکردهای قبلی، فرایند مدیریت دانش یکپارچه را شامل مراحل زیر مطرح کرده است:

خلق، کسب و متنی‌سازی دانش - تسهیم، توزیع و دسترسی دانش - درک، کاربرد و به‌روزرسانی دانش

در این تحقیق پس از مصاحبه با خبرگان و صاحب نظران، با ادغام و تعدیل فرآیندهایی که توسط محققان مختلف ارائه شده بود و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده، چرخه فرآیندی مدیریت دانش به پنج بعد مختلف تقسیم گردید:

۱. سکوت‌کردن و نیازسنجی دانش، ۲. کسب، خلق و حفظ دانش، ۳. بکار بستن و کاربردی ساختن دانش، ۴. بذل و انتشار دانش، ۵. به‌روز رسانی و توسعه دانش.

بنابراین مدیریت دانش ایرانی اسلامی تلاشی برای تحقق عملکرد مدیریت دانش از طریق فرایند سکوت‌کردن و نیازسنجی دانش، کسب، خلق و حفظ دانش، به کار بستن و کاربردی ساختن دانش، بذل و انتشار دانش و به‌روز رسانی و توسعه دانش برگرفته از آموزه‌های اسلامی و ایرانی جهت نیل به اهداف متأثر از نظام ارزشی اسلام است (Movaffagh, 2019).

۲. بومی‌سازی مدیریت دانش

شاخص‌هایی که در بومی‌سازی مدیریت دانش حائز اهمیت است: اول فرهنگ سازمان، دوم ساختار سازمان، سوم فن‌آوری، چهارم منابع انسانی و پنجم فرآیندهای دانشی است. در هر سازمانی باید این پنج شاخص را در اولویت قرار داده و به آن‌ها توجه کنیم تا بتوانیم مدیریت دانش را بومی‌سازی کنیم. جهت بومی‌سازی مدیریت دانش در کشورمان سه مولفه مهم مطرح است: نیاز، فرهنگ، ساختار. تا احساس نیاز نباشد مدیریت دانش اتفاق نمی‌افتد. بعد از احساس نیاز، ایجاد فرهنگ مطرح می‌شود تا زمانی که فرهنگ مدیریت دانش در سازمان‌ها ایجاد نشود، ساز و کارها اگر هم فراهم شود ما را به سمت مدیریت دانش هدایت نمی‌کند. در فرآیند بومی‌سازی مدیریت دانش باید در یک بازه زمانی آینده پژوهانه

حداقل دو دهه‌ای، برنامه‌ریزی کنیم که مخزن‌های اطلاعات و جنس داده‌های آینده کشور با دانشی که داریم، چگونه خواهد بود؟ ابزارهای ذخیره‌سازی، پردازش و بازیابی اطلاعات چگونه باید باشد؟ پژوهشگرها باید اجازه ورود به سازمان‌های مختلف اعم از خصوصی و دولتی را دارا باشند و پژوهش کنند تا مدیریت دانش از حالت کاغذ بازی فاصله بگیرد. مقام معظم رهبری در این خصوص فرموده‌اند:

"سراسر کشور کارگاه است، اجازه دهید پژوهشگرها وارد شوند، کار بکنند و نظام‌های مدیریت دانش را استخراج نمایند."

۳. تاکید ایران و فرهنگ ملی بر مدیریت دانش

در قرن چهارم و پنجم قبل از میلاد سه امپراتوری ایران، مصر و یونان شاخص بودند. ایران مهد اخلاق، مصر مهد علم و یونان مهد هنر بود. افلاطون پنج خصلت جامعه ایرانی را به عنوان فضائل اخلاقی معرفی می‌کند: حکمت (دانایی)، شجاعت، عفت، عدالت، خدایپرستی. اگر این موارد را به عنوان سنجه‌های جامعه ایرانی در نظر بگیریم هر کدام یکی از مولفه‌های مدیریت دانش هستند. در شعر فردوسی داریم: توانا بود هر که دانا بود. توانایی مبتنی بر دانایی است. اگر دانا باشید توانمند هم هستید. پیتز سنگه، پیتز دراکر و سایرین می‌گویند که صاحبان قدرت صاحبان اطلاعات‌اند و صاحب صنایع نیستند. کشوری که دارای علم است پیشتاز است.

۴. تاکید اسلام و آموزه‌های دینی بر مدیریت دانش

آموزه‌های دینی، آیات و روایات اسلامی، سیره عملی معصومین، سنت و سیره نظری معصومین همه مویذ بحث اهمیت مدیریت دانش و مخصوصا بکارگیری دانش است. حضرت علی (ع) می‌فرمایند: به افراد نگاه نکن که دارای چه مسلک، مذهب و اندیشه‌ای هستند، بلکه به داشته‌های علمی آن‌ها توجه کن که چه دانشی دارند. پیامبر اکرم فرموده‌اند: شعاع کند و کاو علمی باید تا چین توسعه پیدا بکند. امام صادق (ع) فرمودند: "بهترین شما کسی است که حرف‌های خوب و دانش‌های خوب را انتخاب کند آن‌ها را در عمل به کار بگیرد و نشر دهد و در اختیار آحاد مردم قرار بدهد." دین اسلام از لحاظ زمان فراگیری و کسب دانش هیچ محدودیتی قائل نشده است، بنابراین فرازمانی است. از لحاظ مکانی اسلام دانش را محدود به یک مکان خاصی نکرده است و فرامکانی است. اسلام تاکید دارد که به دنبال دانش برو ولو در دورترین نقطه این عالم باشد. در دین اسلام بر نشر دانش نیز بسیار تاکید می‌شود: "زکات العلم نشره". در قرآن هم دانش و هم دانشمند ارزش بسیار بالایی دارد. در این خصوص داریم:

"قلم و مداد عالم و دانشمند بالاتر از خون شهید است"

پیشنهادهای کاربردی:

- مفهوم مدیریت دانش اسلامی، تلاشی در جهت تحقق دانش از طریق دیدگاه اسلامی است. کاربران دانش اسلامی دیدگاهی مثبت نسبت به موجودیت دانش، حد و مرزها، دسته‌بندی‌ها و انواع گوناگون آن دارند. در نتیجه آنها دانش را باید به عنوان بخشی از فعالیت‌های روزانه زندگی خود ببینند. دانش مورد تاکید، دانش موثر در زندگی بشر است نه حجم انبوهی از داده‌های خام و اطلاعات غیرمفید.
- ما جامعه خودمان را جامعه دینی می‌دانیم، برای این که مدیریت دانش را پیاده‌سازی بکنیم به جای بخش‌نامه‌ها، باید از آیات و روایات استفاده کنیم. حداقل برای این که اهمیت بخش‌نامه را تبیین کنیم می‌توانیم به آن‌ها استناد کنیم.
- در مدیریت دانش به حکمت نیاز داریم، حکمت یعنی جامع‌نگری در همه ابعاد. قرآن می‌فرماید: "من یعقل الحکمه فقد اوتی خیرا کسیرا". در هر جامعه‌ای که حکمت باشد خیر کسیر در آن موج می‌زند. درمان بیماری‌های امروز جامعه به انسان‌های جامع‌نگر در تولید علم و دانش نیاز دارد. بنابراین یکی از اهداف در مدیریت دانش ایرانی اسلامی باید رسیدن به مرجعیت علمی باشد.

References

- Abdullah, R. Selamat, M. Jaafar, A. Abdullah, S. And Sura, S. (2008). An Emprical Study Of Knowledge Management System Implementation In Public Higher Learning Institution. International Journal Of Computer Science And Network Security. Vol 8, No 1, Pp 281-290.
- Abzari, M. & et al. (2016). Investigating The Gap Between The Current And Desirable Status Of Knowledge Management In The Iranian Automotive Industry. Journal Of Public Administration University Of Tehran. Vol 3, No 6, Pp 19-34. (In Persian)
- Akhavan, P. Khademolhoseini, S. P. (2014). Explaining Knowledge Management From The Islamic Perspective. Journal Of Islamic Management. Vol 21, No 2, Pp 99-126. (In Persian)
- Al-Attas, Syed Muhammad Al-Naguib. (1980). The Concept Of Education In Islam: A Framework For An Islamic Philosophy Of Education. Kualalumpur, Muslim Youth Movement Of Malaysia (Abim).
- Arshadi, V. Salimifar, M. Najimeidani, A. Mahram, B. (2016). Collective Ordering Within The Family; Central To The Influence Of Economic Performance On Islamic Teachings. Journal Of Interdisciplinary Studies In Humanities. Vol 8, No 1, Pp 45-70. (In Persian)
- Danaeifard, H. Moemeni, N. (2009). Effective Leadership Theory From Imam Ali's Viewpoint, Textual Grounded Theory Strategy. Journal of Islamic Revolution Studies. Vol 4, No 14, Pp 75-110. (In Persian)
- Danaeifard, H. (2006). Theorizing Using Inductive Approach: Basic Theory Conceptualization Strategy. The Journal Of Shahed University. Vol 12, No 11, Pp 57-70. (In Persian)
- Danaeifard, H. Alvani, M. Azar, A. (2005). Qualitative Research Methodology In Management; A Holistic Approach. Tehran: Saffar-Eshraghi. (In Persian)
- Davenport, T.H. (1998). Successful Knowledge Management Projects. Sloan Management Review. Vol 10, No 5.
- Firahi, D. (2013). Power, Knowledge And Legitimacy In Islam. Tehran: NEY Publishing. (In Persian)
- Hatami, R. Safaei, B. Gholami, S. (2016). Investigating Knowledge Management Models And Presenting A Conceptual Model Of Knowledge Management As A Competitive Advantage Using The System Dynamics Approach. *رشد پژوهش‌های علمی و کاربردی* Modern Research In Management Economics And Humanities. Iran. (In Persian)
- Holtshouse, D. (2010). Knowledge Work 2020: Thinking Ahead About Knowledge Wprk. Journal Of On The Horizon. Vol 18, No 3, Pp 1-9.

- Manteghi, M. Akbari, Z. (2014). Knowledge Management Inspired By Islamic Sources. Journal of Islamic Management. Vol 3, No 1, Pp 59-۷۶. (In Persian)
- Mazlomi, N. Hashemi, A.R. (2015). The Relationship Model Of Executability With Strategy Effectiveness. Iranian Journal Of Insurance Research. Vol 29, No 4, Pp 213-2۳۶. (فارسی)
- Mosavi, M. Seifi, R. (2015). A Review Of Knowledge Management Concepts And Models. International Conference On Economics, Management And Social Sciences. Barcelona, Spain. (In Persian)
- Movaffagh, H. (2019). Presentation Of Iranian Islamic Knowledge Management Model For Iranian Governmental Organizations. Phd Thesis On Information Technology Management. Central Tehran Branch, Islamic Azad University. (In Persian)
- Muhammadulbakir, Hj. Yaakub. (2011). Islamic Conceptualization Of Knowledge Management. American Journal Of Economics And Business Administration. Vol 3, No 2, Pp 363-3۶۹.
- Pirannejad, A. Gholipor, A. (2014). Knowledge Management. Journal of Public Administration University Of Tehran. Vol 5, No 2, Pp 19-۳۶. (فارسی)
- Rezaeikalantari, M. Salehi, M. (2016). The Role Of Knowledge Management Models In Today's Organizations. First International Conference On Management, Economics, Accounting And Education Sciences. Prospective Scientific Research And Consulting Company. Sari, Mazandaran, Iran. (In Persian)
- Strauss, A, Corbin, J. (1998). Basic Of Qualitative Research: Techniques And Procedures For Developing Grounded Theory. 2nd Ed. Thousand Aoks, Sage.
- Sun, P. (2010). Five Critical Knowledge Management Organizational Themes. Journal Of Knowledge Management. VOL 14, NO 4, Pp 507-۵۳۳.
- Tavallaiei, R. (2012). Investigating The Concept Of Knowledge In Islamic Sources. M.A Thesis. Imam Sadegh University. (In Persian)
- Torkzadeh, J. (2010). Research Method The cyclic process of analysis, A Method for Collecting, Analyzing, and Deriving High Quality Qualitative Data in the Development of Islamic Management Knowledge. The Journal of Humanities Methodology. Vol 15, No 61. (In Persian)
- Wen, Y. (2009). An Effectiveness Measurement Model For Knowledge Management. Knowledge-Based Systems. Vol 22, PP 363-367.
- Yoguel, G. & et al. (2003). Knowledge And Information: The Diffusion Of Ict In The Argentinaian Manufacturing Industry. Butterworth Heinmann, Newtown, Ma, Pp 47-76.

